

ŽIVETI U EVROPSKOJ SRBIJI

MAPIRANJE CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA
SA PLANSKIM OKVIROM EU INTEGRACIJA

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
FUND FOR AN OPEN SOCIETY, SERBIA

BEOGRAD, 2019

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
FUND FOR AN OPEN SOCIETY, SERBIA

BEOGRAD, JUL 2019. GODINE

Ovaj izveštaj je rezultat projekta „Živeti u evropskoj Srbiji – ilustracija, kvantifikacija i promovisanje koristi za građane od sprovođenja politika usaglašenih sa EU standardima” koji je sproveo Centar za visoke ekonomske studije (CEVES), a podržala Fondacija za otvoreno društvo Srbija.

Autori izveštaja su Kori Udovički (vođa tima), Nemanja Šormaz (projektni menadžer) i istraživači Marija Suzić i Pavle Medić. Posebnu zahvalnost na konsultacijama dugujemo Vladimiru Međaku, Ani Ilić, i Aleksandri Urošev.

Za sadržaj ovog izveštaja odgovorni su autori i on ne mora nužno odražavati stavove Fondacije za otvoreno društvo.

ŽIVETI U EVROPSKOJ SRBIJI

MAPIRANJE CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA
SA PLANSKIM OKVIROM EU INTEGRACIJA

BEOGRAD, 2019

SADRŽAJ

- 5** MNOGO MOGUĆIH „EVROPSKIH“ SRBIJA
- 14** UVOD U VIZUELIZACIJE
- 16** KAKVA EVROPSKA SRBIJA U 2030? U PITANJU JE NAŠ IZBOR
- 18** SVAKI CILJ POSTIŽE SE KROZ ULAGANJA
- 20** USLOVI ZA ČLANSTVO U EU ...
- 22** EVROPSKI PUT: NAJPRE IZGRADNJA SNAŽNIH INSTITUCIJA
- 24** SNAŽNE INSTITUCIJE SU CILJ ALI I NAJVAŽNIJE SREDSTVO
- 26** DINAMIČNA PRIVREDA – SRPSKA PUTANJA UZ EVROPSKE PRINCIPE I PODRŠKU
- 28** ZNANJE KAO PROIZVODČIJA PROIZVODNJA NAJBRŽE RASTE
- 30** GRADOVI KAO LOKOMOTIVE (REGIONALNOG) RAZVOJA
- 32** INDUSTRIJA KOJA RAZVIJA LJUDE – SA STRANIM KAPITALOM...
- 34** INDUSTRIJA KOJA RAZVIJA LJUDE – SA DOMAĆIM KAPITALOM...
- 36** GROINDUSTRIJSKA “SILA” U NASTAJANJU...
- 38** ...PREPOZNATA PO KVALITETU VOĆA I POVRĆA

MNOGO MOGUĆIH „EVROPSKIH“ SRBIJA

Da bismo kao društvo zbili redove na evropskom putu, a to je danas potrebnije nego ikad, neophodno je da vizija „Evropske Srbije“ za njene građane postane konkretnija. Potrebno je da svako može da prepozna sebe i svoju (bolju) budućnost u Srbiji u Evropi. I do sad je članstvo u EU, tj. vizija „evropske Srbije“ kao ostvarenje dostojanstvenog i modernog života, života po evropskim vrednostima i sa evropskim standardom – bila najveći motivator reformi. Ipak, put ka EU se odužio, reforme koje su i do sad prečesto bile formalne i nerazumljive počele su da nazaduju.

Problem je u tome što „evropski put“ ne vodi u jednoznačnu budućnost. Svaka od 28 članica Evropske Unije evropska je na svoj način. To kako bi tačno mogla da izgleda „Srbija u Evropi“ u najvećoj meri zavisi od nas samih. Jer društveno-ekonomski razvoj je taj koji donosi opipljive rezultate po život građana, a reforme na evropskom putu nisu isto što i društveno-ekonomski razvoj. Ova dva procesa prepliću se i delimično preklapaju a mnoge političko-institucionalne reforme na evropskom putu neophodan su uslov da se razvoj ubrza.

Ali razvoj i reforme ipak nisu isto. Deo uslova za članstvo u EU jesu i cilj društveno-ekonomskog razvoja – na primer, obezbeđivanje zaštite ljudskih prava ili snažnih institucija. Ali usklađivanje sa EU mnogo se češće tiče pitanja „kako“ nego „šta“. Drugim rečima, reforme kažu kako da se do razvoja dođe, ali ne i tačno kako taj razvoj treba da izgleda. Na primer, snažne institucije neophodne su za ubrzavanje privrednog rasta – te kao takve mogu dati veliki doprinos razvoju i pre stupanja u članstvo EU. Nova članica, naravno, uz pomoć evropskih fondova može dodatno postići fantastičan progres. Ali – hoćemo li biti više kao Irska ili kao Češka? – obe uspešne u konvergenciji. K tome, iskustvo nas uči da je i brzina konvergencije manje razvijenih zemalja koje su tokom proteklih decenija pristupale EU u velikoj meri zavisila ne samo od kvaliteta uspostavljenih institucija, već i od jasnoće razvojne vizije i jedinstvenosti društva na putu da se ona ostvari.

PROŽIMANJE DRUŠTVENO- -EKONOMSKOG RAZVOJA I REFORMI

Suštinski, proces razvoja jeste proces ulaganja sredstava i napora u to da se ostvare konkretni društveni ciljevi. Na primer, tržišni mehanizmi usmeravaju investicije u privredu

a kombinacija tržišta i mera javnih politika usmeravaju sredstva u obrazovanje kadrova ili infrastrukturu. Ali sredstva su ograničena, a ograničen je i kapacitet institucija da usmeravaju vreme i pažnju. Ne mogu se graditi svi zamislivi kadrovski profili, niti svi željeni magistralni i regionalni putevi, a pogotovo ne istovremeno. Jasna razvojna vizija omogućava najbolju moguću iskorišćenost uložених sredstava. U ovom radu usredsređujemo se na odnos razvojne vizije i evropskih reformi, ali bi jednako mogao da se piše tekst o važnosti vizije za ubrzani razvoj.

Srbija nema razvojnu viziju – tj. nema konkretizaciju budućnosti oko koje bi društvo moglo zbiti redove – niti se za sada čini sposobnom da takvu viziju sroči. Opređeljivanje za jasnu razvojnu viziju zahteva široki društveni dijalog i donošenje odluka-kako o tome u šta će se ulagati, tako – samim tim – i o onome u šta se neće ulagati. Da bi se osposobila za taj proces, Srbija mora najpre da izađe iz populističkih floskula i prevaziđe pisanje strategija u kojima je sve, i svaka želja, prioritet.

Da bismo zbili redove na evropskom putu, neophodno je ojačati sinergiju između reformi na evropskom putu i društveno

ekonomskog razvoja Srbije. Svest o tome da će ovim tempom biti potrebni možda i vekovi da Srbija ekonomski sustigne evropske partnere snažno deluje na javnost, ali za sad pre deluje demotivišuće nego mobilizatorski. Civilni sektor Srbije mora više da se pozabavi pitanjem veze između ova dva procesa. Mora da pokrene dijalog o tome kakvu tačno Srbiju želimo i kako se tačno do nje dolazi na evropskom putu. Takva konkretnija vizija može da pomogne u istrajavanju i insistiranju na evropskom putu, ali se i evropski put mora trasirati tako da jasno i redom vodi ka ostvarivanju tih težnji.

O TEKSTU KOJI SLEDI

Na narednim stranama nastojimo da obogatimo arsenal argumenata civilnog društva Srbije koje se zalaže za evropsku integraciju Srbije, prikazivanjem kako tačno evropske integracije mogu da doprinesu društveno-ekonomskom razvoju Srbije i ostvarivanju težnji njenih građana kao pojedinaca. U pitanju su dva priloga čiji je cilj da čitaocu razlože i ilustruju tj. dočaraju kako se proces društveno-ekonomskog razvoja i proces reformi na evropskom putu razlikuju a međusobno prožimaju i uslovljavaju.

Najpre ukratko analitički opisujemo instrumentate kroz koje EU može da utiče na ubrzavanje našeg razvoja, i (relativno ograničenu meru u kojoj može da nas) uslovljava njime. Usredsređujemo se na odnos između Kopenhaških kriterijuma/uslova za članstvo u EU i odlučivanja o društveno-ekonomskim politikama u EU, [podele nadležnosti između EU i njenih članica].

Potom dočaravamo vrlo složeni odnos (sličnosti, razlike, međusobnu uslovljenost) između ta dva procesa kroz ilustraciju. Slika govori više od 1000 reči, ali dočaravanje mora biti ilustrativno jer ti procesi nisu jednoznačni, već mi dajemo primer jednog od bezbroj mogućih Planova razvoja, i trenutno zacrtanog reformskog puta. Najpre osmišljavamo ilustrativni, ali realistično dimenzioniran, plan razvoja Srbije. Zatim izabrane ključne mere, sa fokusom na cilj ubrzavanja ekonomskog rasta i zapošljavanja, prikazujemo uporedno sa dva različita evropska procesa. Jedan je planiranje društveno-ekonomskog razvoja u EU, najpre na nivou unije, a potom konkretizacija na nivou jedne od članica od koje smatramo da bi trebalo da se učimo – Irske. Drugo poređenje je sa reformskim merama – obavezama i podrškom – koje trenutno EU od nas

očekuje. Mada su te mere zacrtane u nizu različitih programskih dokumenata (akcioni planovi za otvaranje ili zatvaranje pregovaračkih poglavlja, strategija ili akcioni plan za reformu javne uprave, i sl), ni taj program nije sasvim jednoznačan jer različite mere imaju različiti stepen „obaveznosti“, a i veoma je obiman. Stoga čim se spustimo na nivo konkretnijih ciljeva ciljano biramo najznačajnije i ilustrativnije mere i obaveze.

NADLEŽNOST IZMEĐU EU I ZEMALJA ČLANICA

Evropska Unija nema nadležnost, a prema tome ni instrumente, da zemljama članicama određuje politiku društveno-ekonomske razvoja kao takvu. Jedinstveni ekonomski principi i standardi čine veliki deo pravnih tekovina EU kojih svaka članica mora da se pridržava, a zajednički društveno-ekonomski ciljevi i politike tj. prioriteti u trošenju evropskog budžeta, omeđuju domete nacionalnih razvojnih politika.

Stim u skladu, **proces pripreme za članstvo u EU** najpre se sastoji od usvajanja njenih pravnih tekovina. Kad je reč o ekonomskoj sferi – reč je o **pripremi i osposobljavanju budućih**

članica za poštovanje principa i standarda i otvorenu konkurenciju na jedinstvenom evropskom tržištu. Usvajanje pravnih tekovina na putu ka EU prepliće se, uslovljava a ponekad i poklapa sa procesom društveno ekonomskog razvoja. Ipak, njegov tačniji pravac i domete u krajnjoj liniji određuju same zemlje članice, odnosno kandidati.

Ekonomske i socijalne politike na nivou EU usklađuju se u meri u kojoj je to neophodno da bi se postigli zajednički zacrtani ciljevi, ali jasna podela nadležnosti kao i poštovanje principa supsidijarnosti ljubomorno štite široki prostor u kom države članice samostalno odlučuju o svojim društveno-ekonomskim politikama i razvoju. Nekadašnja „Evropska ekonomska zajednica“ nastala je sa ciljem da se kroz objedinjavanje evropskog tržišta kao i kroz ekonomsku saradnju i koordiniranje ekonomskih politika evropska privreda osposobi za konkurenciju sa gigantima na globalnom tržištu kao što je to SAD (i danas Kina). Politički cilj bio je da se na taj način dovede do političkog zbližavanja starih evropskih rivala.

Prema principu uspostavljenom u Osnivačkim ugovorima EU (a posebno u Ugovoru o

funkcionisanju EU¹⁾, **EU ima samo one nadležnosti koje joj zemlje članice izričito dodele.** Oblasti politika EU dele se na: 1) one nad kojima EU ima isključive nadležnosti, tj. u kojima samo EU donosi propise, 2) one nad kojima su nadležnosti podeljene, tj. EU i države članice zajedno donose propise; i 3) one nad kojima nadležnost imaju države članice, a u kojima EU samo podržava, koordinira i dopunjuje njihove aktivnosti. K tome, politike se sprovode striktno poštujući princip supsidijarnosti, prema kom se aktivnosti sprovode na najnižem nivou vlasti koji omogućava njihovo delotvorno sprovođenje.

Isključive nadležnosti uglavnom se tiču upravo oblasti koje obezbeđuju jedinstvenost evropskog tržišta – carine, uslovi konkurencije, trgovinski sporazumi, kao i funkcionisanje carinske unije. Nadležnost je još isključiva i po pitanjima održanja morskih bioloških resursa (u okviru zajedničke politike ribarstva), kao i, samo za zemlje Evrozona- monetarna politika. Spoljna politika i odbrambena politika nalaze se pod posebnim režimom koji nadležnost stavlja u domen Evropskog Saveta.

¹ Članovi 2-6 UFEU

Ostale ekonomske i socijalne politike (uključujući i politiku zapošljavanja) države članice koordiniraju na nivou EU. U svakom budžetskom ciklusu se na nivou evropske unije određuju tačniji ciljevi i kriterijumi za koje će se obezbeđivati evropski fondovi. Na nivou EU usvajaju se određeni prioriteti iskazani kao ciljevi, npr. u Strategiji Evropa 2020 da se postigne stopa zaposlenosti od 75% do 2020., ili kao prioritetni evropski projekti—npr. transportni i energetske koridori. Takođe, usvajaju se određeni minimalni standardi npr. dozvoljenih emisija CO2 u vazduhu ili u industrijskoj proizvodnji. Za ekonomski razvoj su naročito bitne kohezivne politike, tj. politike koje obezbeđuju ekonomsku, društvenu i teritorijalnu koheziju (regionalne politike). EU usvaja programe kako bi ove ciljeve ostvarila, a države članice učestvuju u programima i usklađuju svoje nacionalne politike kako bi ti prioriteti bili ostvareni u meri u kojoj su za to sebi ostavile prostora.

U slučajevima kad je nadležnost podeljena, kako EU tako i zemlje članice mogu da donose obavezujuće pravne akte, pri čemu ih zemlje članice donose po pitanjima koja nisu regulisana evropskim aktom. Ciljevi politika postavljaju se na nivou EU, države

članice su dužne da se pridržavaju tih ciljeva i da rade na njihovom ispunjavanju, ali nije isto ako se cilj ugrađuje u pravno obavezujući akt (recimo kroz dozvoljene standarde zagađivanja) ili ukoliko su oni proklamovani zajedničkom politikom (kao što je npr. da svaka država članica treba da izdvaja najmanje 3% za BDPa istraživanje i razvoj). Podeljene su nadležnost između ostalog u oblastima poljoprivredne politike, zaštite životne sredine, zaštite potrošača, kao i u oblastima unutrašnjeg tržišta, transporta, energetike i kohezije politike. Veći je, pak, broj aspekata društveno-ekonomskog razvoja u kojima je nadležnost isključivo na zemljama članicama. One postavljaju svoje ciljeve i propise, a kroz koordinaciju na evropskom nivou dolazi se do formulacije ciljeva, mere i načina na koje će ih EU u njima podržavati. Ovde je reč o politikama unapređenja zdravlja, industrije, turizma, kulture, obrazovanja, omladine i sporta, civilne zaštite i saradnje između državnih uprava. U ovim oblastima EU najčešće samo postavlja određene minimalne standarde kako bi se obezbedila lakša mobilnost unutar EU.

Potrebno je naglasiti da se nadležnost EU i njenih članica posebno razvija po pitanju

obezbeđivanja makroekonomske ravnoteže. Od usvajanja blisko vezanih monetarnih politika (početkom 1990tih), a zatim i jedinstvene valute u zemljama evrozona, bliža koordinacija makroekonomskih, pre svega fiskalnih, politika postala je imperativ. Nadležnost EU nad ovom osetljivom oblasti formalno je ojačana još 1997. usvajanjem Pakta za stabilnost. Ali suštinski proces koordinacije tih politika počeo je tek posle izbijanja globalne finansijske krize, i krize Evra, 2011.g. Tada su uvedeni Otvoreni metod koordinacije politika i tzv. proces Evropskog semestra, u kom zemlje članice međusobno nadziru makroekonomske politike i strukturne reforme koje treba da obezbede veću stabilnost i sinergijski efekat po privredni rast. U ovom kontekstu, Evropski Savet daje preporuke koje se tiču pre svega godišnjih fiskalnih politika svake od zemalja članica, ali i neophodnih strukturnih mera koje nacionalne vlasti treba da sprovode kroz nacionalne programe reformi.

DRUŠTVENO-EKONOMSKI RAZVOJ I USLOVI ZA ČLANSTVO U EU

Ponekad zaboravljamo da proces pripreme za članstvo u EU nema za cilj društveno-ekonomski razvoj potencijalnih novih članica.

Naprotiv, da bi se razgovaralo o članstvu, pretpostavka je da je EU prethodno utvrdila da je potencijalni kandidat i dovoljno razvijena i dovoljno „evropska“ zemlja. Uslovi za prijem novih članica u EU evoluirali su sa svakim proširenjem i dobili eksplicitnu formulaciju 1993. kao Kriterijumi iz Kopenhaga koji obuhvataju sledeća tri krovna kriterijuma:

1. Politički – stabilnost institucija koje osiguravaju demokratiju, vladavinu prava, poštovanje ljudskih prava i zaštitu manjina;
2. Ekonomski – postojanje funkcionalne tržišne privrede, sposobne da se nosi s pritiskom konkurencije i tržišnim snagama unutar Unije;
3. Pravni – sposobnost preuzimanja obaveza iz članstva, uključujući privrženost ciljevima političke, ekonomske i monetarne unije.

Razlikovanje politike/procesa društveno-ekonomskog razvoja od procesa reformi neophodnih da se navedeni kriterijumi ispunjene složenije jer se oni međusobno blisko prepliću – delimično preklapaju a često i međusobno uslovljavaju ili podržavaju.

Najpre, **preklapanja. Ispunjavanje ekonomskog kriterijuma** – postojanje funkcionalne tržišne privrede, koja k tome mora biti i sposobna da se nosi sa pritiskom konkurencije na tržištu EU podrazumeva dostizanje određenog nivoa razvoja. Samo tako nova članica može da bude sposobna da se suoči sa konkurencijom na slobodnom evropskom tržištu. Ipak, nije nam poznato da EU na bilo koji način meri koliki ili kakav taj razvoj mora biti da bi kriterijum bio zadovoljen. S obzirom da je Srbija uspostavila funkcionalnu tržišnu privredu, a u velikoj meri i liberalizovala trgovinu sa EU, taj kriterijum ne može više da se smatra ograničavajućim uslovom na putu za članstvo Srbije u EU. Ipak, Srpski građani svakako ne smatraju da im Srbija pruža „Evropske“ ekonomske mogućnosti.

U meri u kojoj su snažne institucije i pravna država koja poštuje ljudska prava cilj društveno-ekonomskog razvoja, **preklapanje postoji i sa drugim, političkim kriterijumom**. Ipak ispunjavanje političkih kriterijuma za potrebe naše analize važnije je kao sredstvo, kao način da se ubrza ekonomski razvoj (v. stranu xx ilustracije). Snažne institucije i vladavina prava neophodne su kako za stvaranje predvidivosti koja je

ključni faktor podsticajnog privrednog ambijenta, tako i da bi se donosile delotvorne razvojne politike.

Elementi koji čine **pravni kriterijum-sposobnost preuzimanja obaveza koje donosi članstvo**, na više se nivoa prepliću sa društveno-ekonomskim razvojem, ali osim u oblasti zaštite životne sredine, vrlo retko mu određuju pravac. Zemlja koja teži članstvu mora prethodno da razvije visok nivo **administrativnog kapaciteta** upravljanja ekonomskim razvojem kako bi se osposobila da ravnopravno učestvuje u procesu koordinacije sa drugim zemljama i donošenju EU politika. Zatim, ako je kandidat i dovoljno jak da izdrži prvi udar konkurencije na jedinstvenom tržištu, EU s pravom nastoji da manje razvijene članice što pre i što brže konvergiraju kroz kohezione politike. Za apsorpciju evropskih fondova potrebna je izgradnja specifičnih institucija i mehanizama. Razvoj tog kapaciteta pre članstva omogućava apsorpciju manjih fondova iz IPA, i na taj način ubrzava razvoj.

Usklađivanje sa pravnim tekovinama predstavlja i usvajanje **niza standarda, procedura i mehanizama** koje je EU propisala u

decenijama svog postojanja. Neki, kao što su procedure i principi kod dodele državne pomoći, obezbeđuju jedinstvo evropskog tržišta. Drugi npr. štite bezbednost potrošača, ili evropsku infrastrukturu industrijskog kvaliteta. U izvesnoj meri, dostizanje takvih standarda predstavlja i ostvarenje razvojnih ciljeva-na primer, u slučaju standarda zaštite životne sredine. Kad su oni dostignuti, dostignut je i cilj obezbeđivanja određenog, željenog, kvaliteta životne sredine. Ali češće standardi samo postavljaju način, tj. principe koji se moraju poštovati tokom dostizanja razvojnih ciljeva.

Na žalost, **razvijanje instrumenata** kroz koje Srbija treba da se uskladi sa razvojnou praksom EU **često se zamenjuje sa suštinskim upravljanjem procesom razvoja**. Na primer, EU tačno propisuje kako izgledaju institucije i mehanizmi neophodne za sprovođenje poljoprivredne politike, ali njihovo uspostavljanje ne znači i da je usvojena adekvatna poljoprivredna politika niti da se ona sprovodi. Usvajanje Industrijske Strategije koja odražava evropske principe i merila, kao i početak njenog sprovođenja, merilo su za zatvaranje poglavlja 20 o Industrijskoj politici i preduzetništvu. Ipak, to je najdalje što EU može

da ode u postavljanju uslova. Srbija je ta koja mora da odredi sadržaj Strategije, tj. razvojni put svoje industrije u okviru širokog prostora koji joj EU prepušta.

Put ka EU donosi veliku transformativnu i razvojnu šansu. Međutim postoji značajna razlika između toga da se ta šansa koristi da bi se razvila država i društvo, odnosno da je cilj ostvarenje opipljive vizije Evropske Srbije, ili se progres na putu ka Evropskoj uniji, uz „štikliranje“ ispunjenih obaveza, koristi kao dnevno političko sredstvo. U ovom drugom slučaju, u pozadini je maglovita nada da se što pre stigne do članstva i obilatih strukturnih i investicionih fondova. Razlika je kao između studenta koji uči da bi sutra nešto stvarno znao, i onog koji se nada da će da mu se pokloni ocena. Malo je verovatno da će EU biti politički spremna da ovaj drugi pristup toleriše u budućnosti u meri u kojoj ga je tolerisala u prošlosti. Ali besmisleno je tu toleranciju priželjkivati. Grčka i Irska su polovinom 1980tih bile na istom nivou razvoja. Danas je Irska jedna od najuspešnijih evropskih zemalja (uprkos udaru koji je pretrpela tokom globalne finansijske krize), a Grčka je vrlo skupo platila poklonjene ocene.

UVOD U VIZUELIZACIJE

Članstvo u EU za Srpske građane znači ostvarenje dostojanstvenog i modernog života, života po evropskim vrednostima i sa evropskim standardom. Međutim, da bi kao društvo zbili redove na evropskom putu neophodno je da svaki građanin može da prepozna svoje konkretne težnje u toj viziji, kao i da se uspostavi jasnija i verodostojna veza između tih težnji i koraka koji čine evropski put.

Na narednim stranicama ilustrujemo jednu od mogućih razvojnih vizija koja bi se mogla ostvariti uz transformaciju na evropskom putu i odgovarajuće prpratne

(vertikalne i horizontalne) politike. Pri tome, oslanjamo se na ciljeve održivog razvoja UN za 2030. godinu jer pružaju zgodan okvir za sagledavanje svih aspekata društveno-ekonomskog i ekološkog razvoja do kojih je savremenim ljudima stalo¹. Uporedno prikazujemo kako ispunjavanje uslova na Evropskom putu doprinosi njihovom ostvarenju. Videćemo da je većina zadataka na evropskom putu neophodan uslov ili bar podrška ostvarivanju tih težnji. Takođe, uporedno prikazujemo evropska razvojna opredeljenja do kojih EU dolazi koordinacijom nacionalnih politika. Naglašavamo da je ovaj plan ilustrativan, jer je mogućih

razvojnih puteva mnogo. Kao što već postoji 28 evropskih a vrlo različitih zemalja, tako postoji i niz razvojnih puteva koje bismo mogli da izaberemo dok se transformišemo i usklađujemo sa evropskim očekivanjima. Međutim, opredeljivanje za jasnu razvojnu viziju zahteva da se kroz širok društveni dijalog donose i lepe i teške odluke – jer ne mogu se sve želje istovremeno ostvariti. Srbija takav izbor još nije u stanju da učini. Verovatno je da pravo zbijanje redova oko evropskog puta i pravi izbor kakva ćemo evropska zemlja biti.

Iako je Plan Srbija 2030 samo ilustrativan, kvantifikacije rasta BDPa, produktivnosti i zapošljavanja pažljivo su kalibrirane

na osnovu stvarnih podataka o ekonomskoj strukturi Srbije, i realnih pretpostavki o rezultatima koje reformske mere mogu da donesu. Druge kvantifikacije (npr. o mogućem povećanju obuhvata i kvaliteta obrazovanja na osnovu sredstava koja se realno mogu povećano u to uložiti, i povećanju transfera) kalibrirane su bez čvrstog budžetskog okvira, ali na osnovu parametara o onome što se vidi kao moguće kod drugih zemalja.

¹ Postupak UN predviđa i da se ciljevi održivog razvoja prilagođavaju prilikama i opredeljenjima svake zemlje.

KAKVA EVROPSKA SRBIJA U 2030? U PITANJU JE NAŠ IZBOR

Da bi nekud stigla, Srbija mora prvo da odluči kuda je krenula: kakva evropska zemlja želi da bude? (Svaka od postojećih 28 članica EU se razlikuje!) Šta tačno želi da obezbedi svojim građanima?

Takva odluka je zapravo izbor – šta su nam prioriteti? Jer ne može se odjednom sve. Svaki razvojni cilj – više zaposlenih, čistiji parkovi – ostvaruje se ulaganjem napora i sredstava – svojih, evropskih i pozajmljenih. A sredstva su ograničena. Prioriteti – najvažniji ciljevi – moraju se odrediti kroz široki društveni dijalog, a zatim se godinu za godinom preduzimaju neophodni koraci/ulaganja da se oni ostvare.

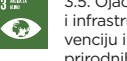

Ciljevi održivog razvoja UN sveobuhvatni su i globalno usaglašeni. i CEVES ih koristi kao polazište u organizaciji i osmišljavanju primera prioriteta.

Desno pokazujemo primer kako mogu da se postavе najširi ciljevi razvoja i društvene transformacije kakve želimo Srbiji. Uredili smo ih u 4 stuba/aspekta ljudskog života i potreba: društveni razvoj, ekonomski prosperitet, kvalitet životne sredine, i kvalitet institucija.

Ostvarivanje svakog od stubova zahteva specifične mere i ulaganja koje se tiču samo tih konkretnih ciljeva. Međutim postoje i tzv. „horizontalne politike“ – kao što su snažne institucije, razvoj infrastrukture, obrazovanje i nauka – koje deluju na više ciljeva istovremeno, a nisu nužno same po sebi cilj (nije potreban autoput ako ne omogućava razvoj). Neke politike, kao npr. snažne institucije, istovremeno su i cilj i sredstvo.

Prioriteti su potrebni upravo da bi se odlučilo u šta najpre usmeriti sredstva koja se ulažu kroz specifične ali i horizontalne politike. O tome više na sledećoj strani.

SOLIDARNA, DINAMIČNA, UREĐENA I ODRŽIVA

SOLIDARNI I OSTVARENI LJUDI	DINAMIČAN PRIVREDNI RAST I PRISTOJNA ZARADA ZA SVE	ŽIVOTNA SREDINA DOBRA ZA ZDRAVLJE I UNUKE	UREĐENA DEMOKRATSKA ZEMLJA
Povećanje kvaliteta ljudskog života uz smanjenje nejednakosti, naročito regionalnih.	Dvostruko veći BDP uz rast zaposlenosti na 75% i podizanje kvaliteta radnih mesta	Zatvaranje jaza u odnosu na EU ekološke standarde kroz povećanje ulaganja na 1.5-2% GDP	Povećanje stepena demokracije, prava i sloboda, i bezbednosti, uz izgradnju dobrosusjedskih odnosa
 <p>1.1. Prepoloviti rizik od siromaštva i smanjiti nejednakost</p> <p>1.2. Obrazovaniji ljudi koji stalno uče</p> <p>1.3. Smanjen jaz u očekivanom trajanju života u poređenju sa EU prosekom</p>	 <p>2.1. Ekonomija znanja i modernih usluga - u uzletu</p> <p>2.2. Industrija srednje i više tehnologije obezbeđuje rastuću srednju klasu</p> <p>2.3. Agroindustrija sve veće vrednosti i selo koje napreduje</p> <p>2.4. Efikasna i uslužna javna preduzeća</p> <p>2.5. Efikasni i uslužni, sistemski društveni zaštite i uprava</p>	 <p>3.1. PRIRODNO bogatstvo koje se oporavlja</p> <p>3.2. Zdravija životna sredina</p> <p>3.3. Efikasnija i konkurentnija, niže karbonizovana privreda</p> <p>3.4. Održivije i održivije korišćenje i potrošnja resursa</p> <p>3.5. Ojačati kapacitete i infrastrukturu za prevenciju i borbu protiv prirodnih nepogoda</p>	 <p>4.1. Razviti delotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima i značajno ojačati kapacitet nezavisnih tela i skupštine</p> <p>4.2. Osigurati osnovna ljudska prava i obezbediti zaštitu manjina i ranjivih grupa</p> <p>4.3. Unaprediti nezavisnost, nepristrasnost i efikasnost pravosuđa</p> <p>4.4. Značajno smanjiti korupciju i podmićivanje u svim njihovim pojavnim oblicima</p> <p>4.5. Obezbediti medijske slobode i pluralizam i osigurati pristup informacijama od javnog značaja</p> <p>4.6. Primeniti integrisani pristup u borbi protiv svih vidova organizovanog kriminala i smanjiti stepen nasilja u društvu</p> <p>4.7. Ojačati organizacije civilnog društva kao i njihovu saradnju sa javnim institucijama</p>

- ← Snažne institucije – podsticajan privredni ambijent →
- ← Celoživotno učenje usklađeno s potrebama tržišta →
- ← Usluge infrastrukture (energetska, digitalna, transportna) u skladu s razvojnim prioritetima →
- ← Ulaganja u nauku i tehnološki razvoj prema razvojnim prioritetima →
- ← Istinska politika regionalnog razvoja →

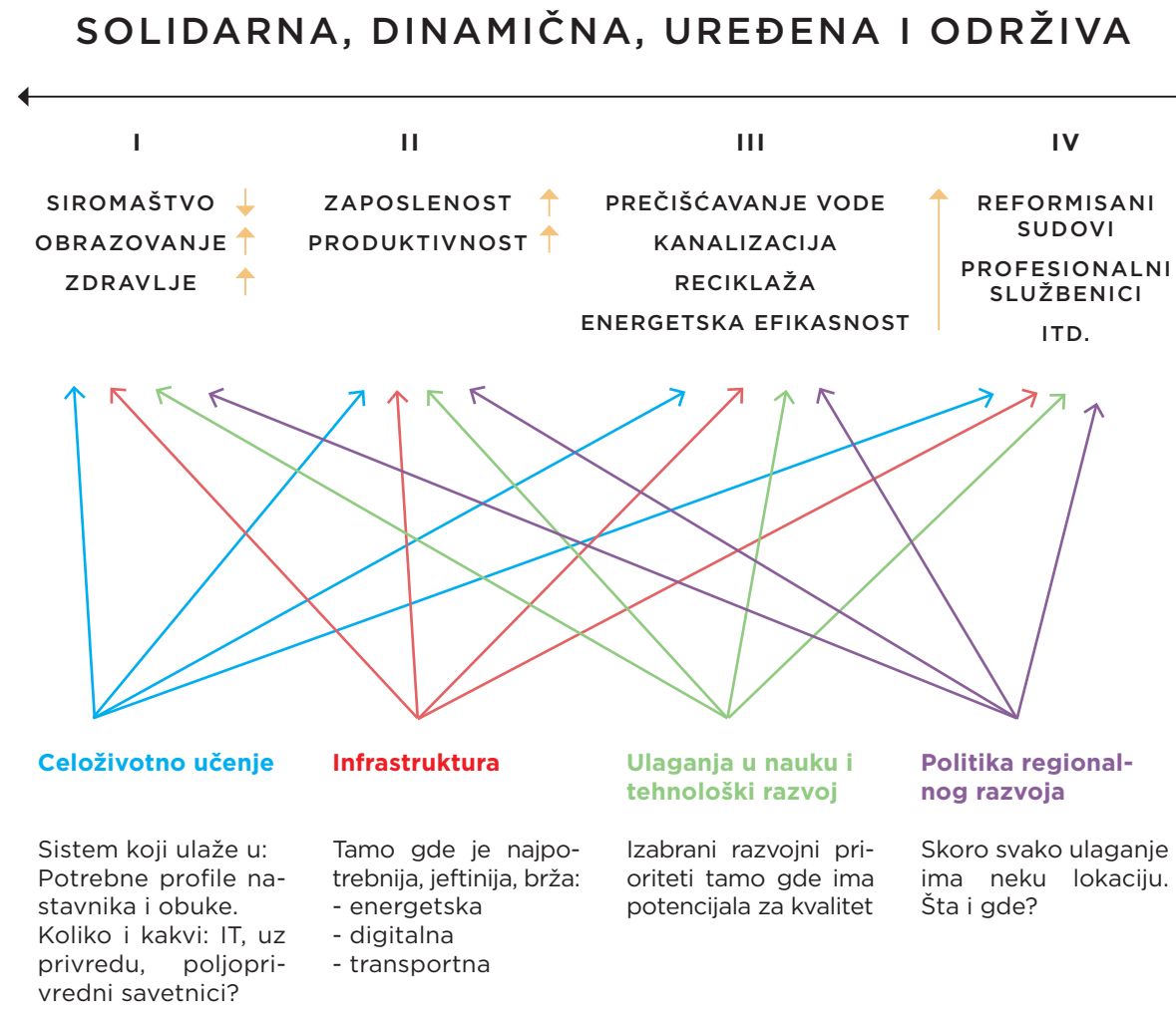
SVAKI CILJ POSTIŽE SE KROZ ULAGANJA

Do određenih prioriteta može se stići na više načina. Za ostvarenje većine ciljeva potrebne su kako mere i sredstva koji se tiču politika samog sektora tako i mere i sredstva koja se ulažu kroz horizontalne politike koje opslužuju više sektora. Na primer, siromaštvo se može smanjiti kroz socijalnu pomoć kao i ulaganjem u puteve koji omogućavaju bolje zarade siromašnima. Često se kroz određena ulaganja stiže do više ciljeva – putevi se grade i radi jačanja konkurentnosti privrede, i radi povezivanja privreda određenih lokacija. Ipak, jasni prioriteti određuju u šta se najpre i kojim redom mora ulagati.

Cilj da se postigne određeno ulaganje, treba razlikovati od načina na koji se do tog ulaganja dolazi. Na primer, ulaganja mogu biti javna ili privatna, mogu biti planski ciljani, ili prepuštena tržištu ili određena kroz zadate mehanizme. Na primer, EU jasno propisuje načine na koji se određuju podsticaji za poljoprivredu, ali ne i ukupni iznos.

Na primer, po našem planu prioriteto se ulaže u privredni rast uz podizanje kvalitetne zaposlenosti. To bi samo po sebi uveliko doprinelo ostvarenju cilja da se do 2030.g. prepolovi siromaštvo.

Od samog početka i naročito snažno morala bi se povećati ulaganja u obrazovanje, da se podigne njegov ukupni kvalitet, ali i u njegovu reformu – kako bi se sistem učinio fleksibilnim i prilagodljivim potrebama tržišta. Obrazovanje je primer sektora čiji je napredak cilj sam po sebi—želimo sve obrazovanije građane—ali i je i sredstvo da se povećaju zaposlenost, produktivnost i zarade, ako su profili odgovarajući.

USLOVI ZA ČLANSTVO U EU ...

...NE ODREĐUJU RAZVOJNI PUT...

Među uslovima koje treba ispuniti na putu u EU sa razvojnim ciljevima Srbije *poklapaju* se samo se ispunjavanje političkih kriterijuma i ispunjavanje ekoloških standarda.

Razvojna očekivanja od Srbije, pak, široko su postavljena, a uslovi koje Srbija treba da zadovolji tiču se više *načina* na koji se ona postižu. Socijalnu državu i funkcionalnu tržišnu privredu Srbija je uglavnom već ostvarila. Srbija mora postati konkurentnija, samim tim i razvijenija – ali je i taj široko postavljen uslov uglavnom već postignut jer zaštita Srbije od evropske konkurencije nije visoka. I odgovorne finansije uslov su za dugoročni rast: kratkoročna fiskalna konsolidacija je postignuta, ali obezbeđivanje dugoročno odgovornih javnih finansija i finansijske kontrole zavise od *suštinske institucionalne reforme*, i još su na dugom štapu.

Veliki broj uslova tiče se usklađivanja sa EU u *načinu na koji se radi ili odlučuje*, i *standardima* koje treba ispuniti. Ovi uslovi mogu

imati razvojni efekat ali ponekad biti i opterećujući. Zbog toga se u poglavljima pregovara brzina kojom će se postići.

Konačno, veliki broj uslova tiču se institucionalnog i administrativnog *kapaciteta* da zemlja učestvuje u određivanju i sprovođenju EU politika. Izgradnja ovih kapaciteta moguća je samo uz dobro upravljanje državom koje je, pak, *neophodno* da bi Srbija ostvarila razvojne ciljeve.

Konačno, i pre članstva EU pruža značajnu *podršku* pri ispunjavanju svih gornjih uslova, u sredstvima i znanju. Samim tim može značajno doprineti ostvarenju razvojnih ciljeva Srbije. Koliko – to ipak zavisi samo od nas.

U daljem tekstu ilustrujemo ciljeve i uslove u okviru ekonomskog stuba.

...ALI SU NEOPHODNI DA SE ON OSTVARI

SRBIJA 2030	USLOVI ZA ČLANSTVO U EU
SOLIDARNI I OSTVARENI LJUDI <ul style="list-style-type: none"> - Prepoloviti siromaštvo - Smanjiti nejednakost - Proširiti obuhvat i unaprediti kvalitet obrazovanja i zdravstva 	<ul style="list-style-type: none"> - Srbija da deli sa Evropom solidarnost, kao vrednost ka kojoj politike teže. <p>(Poglavlja o obrazovanju i nauci već privremeno zatvorena).</p>
DINAMIČAN PRIVREDNI RAST I PRISTOJNA ZARADA ZA SVE <ul style="list-style-type: none"> - 75% stanovništva zaposleno - Rad sa perspektivom i prosečna zarada od (današnjih) 850 EUR 	<ul style="list-style-type: none"> - Tržišno-orijentisana i sposobna da podnese fer i zdravu konkurenciju - Održive javne finansije
ŽIVOTNA SREDINA DOBRA ZA ZDRAVLJE I UNUKE <ul style="list-style-type: none"> - Smanjivanje jaza u odnosu na EU standarde uz ulaganja cca 1.5-2% BDPa - Povećanje energetske efikasnosti za 80% 	<ul style="list-style-type: none"> - Usklađivanje sa EU standardima, moguć sporazum o njihovom punom dostizanju posle članstva
UREĐENA DEMOKRATSKA ZEMLJA <ul style="list-style-type: none"> - Demokratska, pravedna, bezbedna, uz dobrosusedske odnose 	<p>Dostizanje političkih kriterijuma uključujući normalizaciju odnosa sa Kosovom (dodati crticu ispred, kao i na drugim mestima)</p> <p>Snažne institucije</p>

* Svi navedeni uslovi pretpostavljaju izgradnju kapaciteta i usklađivanje sa EU propisima

EVROPSKI PUT: NAJPRE IZGRADNJA SNAŽNIH INSTITUCIJA

Snažne institucije srž su uređene države, a njihova izgradnja veliki je deo napora na putu za članstvo u EU. Neophodan i najvažniji uslov za članstvo u EU je da one podržavaju demokratske vrednosti i pravnu državu, i da budu usklađene sa evropskim administrativnim prostorom.

Ovde prikazujemo kako se institucije koji najneposrednije deluju na povoljan privredni ambijent osnažuju kroz ispunjavanje uslova na putu za EU.

KAKVE INSTITUCIJE...

...SU NEOPHODNE ZA RAZVOJ?	EU USLOVI I PODRŠKA
VLADAVINA PRAVA (svi isti pred zakonom i državom)	Akcioni Plan (AP) za Poglavlje 23, naročito: Reforma pravosuđa Borba protiv korupcije
DOBRO UPRAVLJANJE DRŽAVOM: <ul style="list-style-type: none">- po zaslugama- po planu- participativno	Sprovođenje reforme javne uprave. (RJU). + Specifične mere koje jačaju sposobnost države da iskoristi pomoć EU. Npr. izgradnja službe za agrarna plaćanja— omogućava povlačenje xx miliona godišnje za poljoprivredni razvoj.
JAVNA PREDUZEĆA posluju ekonomski	Plan ekonomskih reformi (ERP) ima za cilj reformu korporativnog upravljanja javnim preduzećima, ali ne predviđa odgovarajuće mere.

SNAŽNE INSTITUCIJE SU CILJALI I NAJVAŽNIJE SREDSTVO

Dok uređena demokratska država predstavlja deo vizije dostojanstvenog života, snažne institucije su njen uslov, i presudno deluju na ostvarenje svih drugih ciljeva. Snažne institucije obezbeđuju vladavinu prava, dobro upravljanje državom (upravom i javnim službama) i dobro upravljanje javnim preduzećima koje se svodi na to da posluju ekonomski, a ne partijski.

Na primer, dobro upravljanje državom potrebno je da bi se zdravstvena pažnja dodeljivala po zdravstvenim prioritetima, ili da bi se pravilno merila zagađenost okruženja.

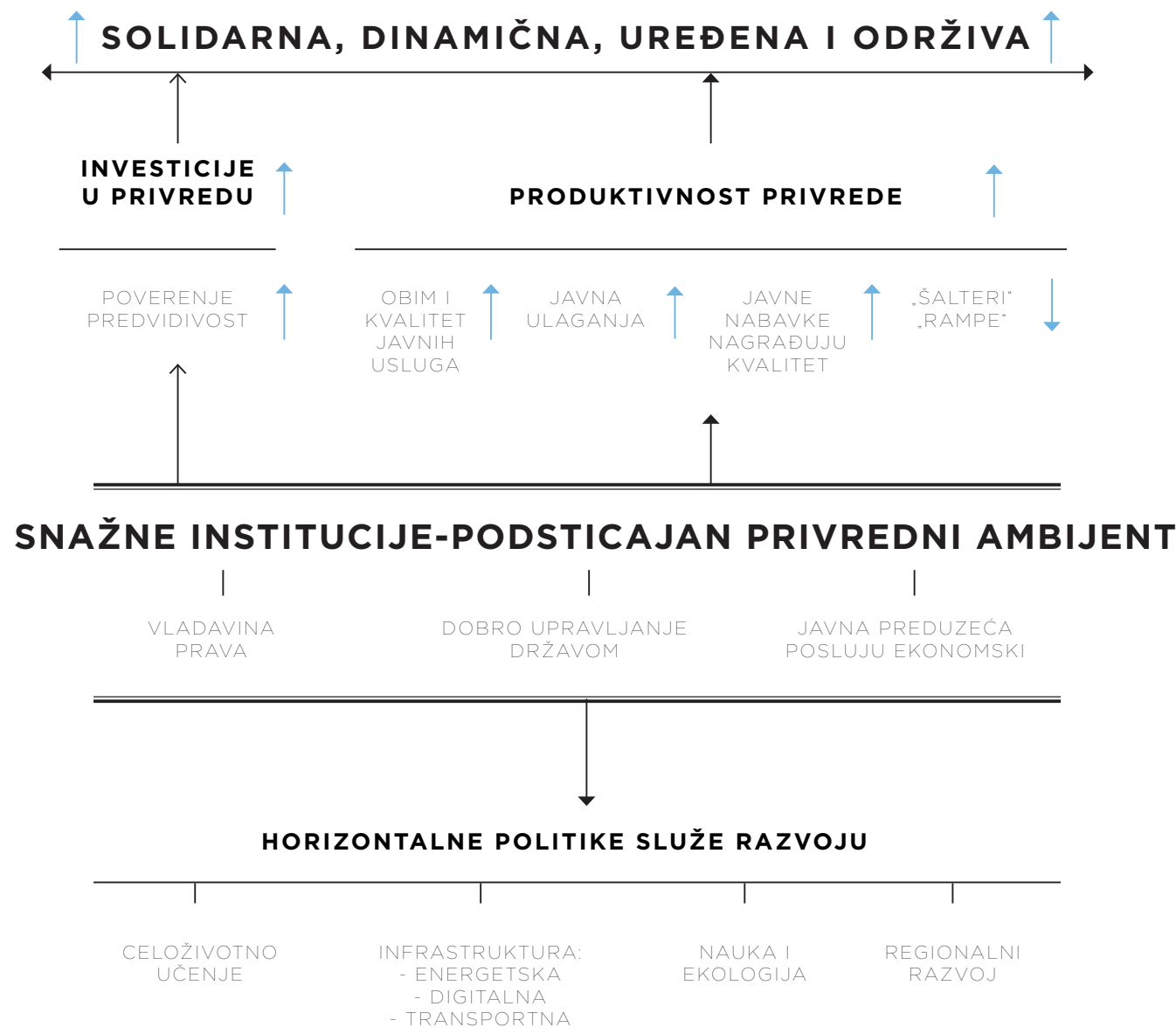
Snažne institucije ključne su za ubrzavanje privrednog rasta, jer stvaraju podsticajan privredni ambijent, i unapređuju kvalitet svih politika kojima se deluju na rast.

Snažne institucije isto su što i departizacija: zakon je isti za sve (vladavina prava); državom se upravlja po zaslugama, planski, i konsultativno (dobro upravljanje); javna preduzeća obezbeđuju energetska, komunikacijska, komunalna i drugu infrastrukturu posluju racionalno i pružaju kvalitetne usluge, jer zapošljavaju i nagrađuju profesionalno i po zaslugi.

Snažne institucije deluju na rast:

- podsticajan privredni ambijent povećava preduzetništvo i investicije a i produktivnost (npr. kroz uslužna javna preduzeća)
- kroz unapređivanje horizontalnih politika kao što su izgradnja kvalitetne infrastrukture i obuka boljih kadrova tamo gde su najpotrebniji.

Operisanje u evropskom administrativnom prostoru je skupo i zahtevno, ali EU pruža podršku i u sredstvima i znanju potrebnim za to.

DINAMIČNA PRIVREDA— SRPSKA PUTANJA UZ EVROPSKE PRINCIPLE I PODRŠKU

Centralna kolona u tabeli desno prikazuje ilustraciju krovnih ekonomskih prioriteta kojima bi Srbija mogla da se posveti do 2030, kao i pet sektora privrede kroz čiji razvoj se oni ostvaruju. Prikazujemo ih uporedo sa evropskim razvojnim prioritetima za 2020 (leva kolona) i vidimo da su ciljevi slični, ali se putevi adekvatno razlikuju. Kroz ovu vertikalnu EU ostvaruje svoje Ciljeve održivog razvoja.

Za Srbiju je najvažnije da podigne zaposlenost i kvalitet radnih mesta, i na taj način ubrza privredni rast. Procenjujemo da je uz maksimalna i strateška ulaganja koja su joj na raspolaganju i odgovarajuće obrazovanje kadrova bilo moguće da do 2030 dostigne 75% zaposlenosti i prosečnu zaradu od (današnjih) 850 EUR. To, naravno, zahteva korenitu

institucionalnu reformu, uključujući i sistema obrazovanja.

U desnoj koloni vidimo da na ovom nivou opštosti EU ne postavlja uslove, (osim pomenute potrebe da Srbija posluje tržišno i postane dovoljno konkurentna). Potrebna je i sposobnost za koordinaciju politika koje Srbija na ovom nivou nema. Krovni plan razvoja ne postoji.

Za ostvarenje ciljeva neophodan je oslonac na veoma dinamičan razvoj privrede znanja, prelivanje rasta sa urbanih centara na ostale, podizanje tehnološkog nivoa industrije, modernizaciju agrobiznisa i transformaciju sela kao i radikano podizanje produktivnosti javnog sektora. U narednim stranama selektivno produbljujemo ovu ilustraciju razvojne vizije/plana, i to poredimo sa planovima Irske, jer je pojedinačna zemlja prikladnija za poređenje na tom konkretnom nivou.

KAKAV/KOLIKI EKONOMSKI RAZVOJ...

... PLANIRA EU?	... MOŽEMO, NPR, MI?	...USLOVLJAVA I PODRŽAVA EU?
<p>Evropa 2020 predviđa kreiranje kvalitetnih i modernih poslova, uz povećanje zaposlenosti na 75%, kroz podizanje ulaganja u I&R na 3% BDP-a i udela visokoškolsko obrazovanih među mladima na 40%</p>	<p>Srbija može da dostigne godišnji privredni rast od 6%, što bi je do 2030. dovelo na nivo razvoja današnje Mađarske / Poljske. Zaposlenost bi dostigla 75% uz prosečnu platu od (današnjih) 800-900 EUR.¹</p>	<p>EU zahteva napredak u konkurentnosti srpske privrede, uz kreiranje održivog makro okvira. EU prati napredak Srbije kroz uslove postavljene u ekonomskim pregovarskim poglavljima (posebno 8, 17, 19, i 20) i prioritete definisane u ERP-u.</p>
<p>Da bi dostigla navedene ciljeve, EU je definisala posebne „flagship“ inicijative koje doprinose:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kreiranju povoljnijeg poslovnog ambijenta („pametne“ regulative, modernizovane javne nabavke, pravila konkurencije i standarda, promovisanje MSP klastera, zaštita intelektualne svojine...) • Internacionalizaciji MPS i olakšanom pristupu finansijskim resursima • Restrukturiranju i preusmeravanju sektora u teškoćama ka modernim biznisima, kroz odgovorno korišćenje državne pomoći • Unapređenju konkurentnosti sektora turizma 	<p>Da bi dostigla navedene ciljeve, Srbija treba da sprovede sledeće reformrske procese:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razvoj ekonomije znanja i industrije viših tehnologija (podići/podstaci nivo ulaganja u I&R sa 0,8% BDP-a na 3%) • Prelivanje rasta sa vodećih urbanih centara na manje centre • Modernizacija agrobiznisa i transformacija sela • Izgradnja radikalno produktivnijeg javnog sektora, naročito javnih preduzeća • Poseban naglasak na reformu energetskog sektora 	<p>EU zahteva i podržava izgradnju kapaciteta za planiranje i koordinaciju ekonomskih politika, koje se zasnivaju na dijalogu, jasnim merilima i analizama stručnjaka.</p> <p>EU direktno potpomaže razvoj – pružajući šansu Srbiji da učestvuje/povlači sredstva iz različitih fondova namenjenih podršci MSP, nauke, razvoja infrastrukture...</p> <p>Svi uslovi se tiču načina rada, principa politika i izgradnje administrativnih / zakonodavnih / institucionalnih kapaciteta, dok konkretniji sektorski ciljevi nisu definisani.</p> <p>EU prepušta Srbiji da sama izabere svoj razvojni put i sektorske prioritete, poštujući EU propise, standarde i principe.</p>

¹ Srbija nema strateški plan razvoja, stoga CEVES ilustruje i kvantifikuje mogućnosti na bazi stvarnog ekonomskog modeliranja.

ZNANJE KAO PROIZVOD ČIJA PROIZVODNJA NAJBRŽE RASTE

Srbija ima više znanja nego kapitala, te mora i može da ciljanije radi na podršci uključivanju u globalne privredne i tehnološke tokove u privredi znanja. To zahteva niz mera koje počinju od prepoznavanje niša i uslova u kojima Srbija pokazuje potencijal, pružanje podršku inicijativama koje ga umnožavaju, kao i kvalitetu.

Sve što je potrebno za razvoj privrede znanja u potpunosti je u skladu sa principima koje promovise EU u svojim politikama, a usklađivanje sa njima je sve što EU očekuje.

KAKVU/KOLIKU EKONOMIJU ZNANJA...

... PLANIRA IRSKA?	... MOŽEMO, NPR, MI?	...USLOVLJAVA I PODRŽAVA EU?
<p>Da postane svetski lider u inovacijama, koje će biti oslonac jake i održive privrede i izgradnje boljeg društva, kroz 660.000 novih radnih mesta do 2040.</p>	<p>Ekonomija znanja do 2030. može da stvori 300-400 hiljada novih radnih mesta, što bi omogućilo zapošljavanje najmanje 50-60% novih visokoobrazovanih mladih na tim radnim mestima – posebno u domenu urbanih usluga</p>	<p>EU prepoznaje i podržava izgradnju kapaciteta za ekonomiju znanja, kroz uslove i kriterijume definisane pre svega u PP 25 i 26</p>
<p>1. Saradnja inovativnih kompanija i fakulteta na razvijanju disruptivne tehnologije.</p> <p>2. Udvostručiti ulaganja u I&R kroz nabavku nove opreme i povećanje broja zaposlenih istraživača na 40.000.</p> <p>3. Povećanje broja upisa na master i doktorske studije za 500 (na 2.250).</p> <p>4. Pojačati prisustvo u međunarodnim istraživačkim organizacijama i kreirati mrežu koja razvija i privlači talente.</p> <p>5. Sprovođenje prvoklasnih istraživanjima u strateški važnim oblastima kao što su²:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Data Analytics“ • Medicinska oprema • Pametne mreže i gradovi • Novi materijali i proizvodne tehnike 	<p>1. Srbija prepoznata kao proizvođač integrisanih IT/AI rešenja u odabranim nišama.</p> <p>2. Konstantan razvoj „call“ centra i „support“ aktivnosti u nivou sofisticiranosti i složenosti usluga.</p> <p>3. Ubrzani razvoj digitalne infrastrukture</p> <p>4. Ulagati u saradnju između tradicionalne industrije i proizvođača znanja u IT nišama</p> <p>5. Otvorenost ka svetskoj ekspertizi u javnom sektoru</p> <p>6. Na osnovu ciljeva Strategije pametne specijalizacije prilagoditi politiku obrazovanja i ulaganje u nauku i I&R.</p>	<p>Strategija pametne specijalizacije još uvek nije usvojena</p> <p>Srbija je privremeno zatvorila PP 25 i PP 26, a naglasak u tim oblastima u narednom periodu treba da bude na: povećanju finansiranja istraživanja, podsticanju saradnje između industrije i akademije, povezivanju NOK-a sa evropskim okvirom kvalifikacija i iskorišćavanju mogućnosti koje nudi ERASMUS+</p> <p>ERP ne postavlja celovite i jasne kvantitativne domete u pogledu izgradnje ekonomije znanja, a njom se bavi kroz sledeće ciljeve:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cilj 15: Finansijska podrška istraživanjima i inovacijama koje doprinose razvoju ekonomije zasnovane na znanju • Cilj 16: Unapređenje servisa elektronske uprave • Cilj 18: Implementacija dualnog obrazovanja u visokom obrazovanju

¹ U Irskoj strategiji „Inovacija 2020“ prepoznato je 14 prioriternih sektora u okviru kojih se usmeravaju istraživanja i koja se slivaju u šest klasa preduzeća

GRADOVI KAO LOKOMOTIVE (REGIONALNOG) RAZVOJA

Danas ekonomski razvoj vode gradovi. U njima se dešava koncentracija privrede znanja i drugih usluga visoke vrednosti (finansije, logistika, kultura). Razvoj gradova, naročito tri najveća, mora se promovisati i planirati u kontekstu efekata koje oni mogu da imaju na ostatak privrede Srbije. I dugoročni razvoj gradova zavisi od razvoja njihovog okruženja te oni u njega moraju ulagati. Beograd za Srbiju predstavlja naročitu priliku jer je već danas urbani centar zapadnog Balkana, a može to biti i mnogo više.

KAKVE/KOLIKE GRADOVE...?

... PLANIRA IRSKA?	... MOŽEMO, NPR, MI?	...USLOVLJAVA I PODRŽAVA EU?
<p>Da gradovi i sela do 2040. postanu mesta gde će sve više ljudi želeći da živi, radi i posećuje.</p>	<p>Beograd i Novi Sad - regionalni urbani centri dobro umreženi sa drugim centrima i Niš kao lokomotiva juga.</p>	<p>EU zahteva i podržava izgradnju kapaciteta za formulisanje i implementaciju planskih dokumenata u oblasti regionalnog razvoja, kroz kriterijume definisane u PP 22.</p>
<p>Gradovi su partneri međusobno i partneri ostalim manjim mestima i selima:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pružaju infrastrukturu koju mogu da koriste manja mesta - bolnice, luke, aerodrome, obrazovne centre... • Dobra umreženost gradova koja maksimalno skraćuje vreme putovanja - olakšan pristup luci i aerodromu u Dablinu • Populacija u 4 najveća grada posle Dablina treba da se poveća za najmanje 50% do 2040 • Staviti u upotrebu zemljište koje se slabije koristi kako bi se izgradili stanovi, infrastruktura i nova preduzeća • Povećati održivost (energija, otpad) <p>U manjim sredinama se takođe planira rast populacije tako što će se:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Olakšati prodor IKT tehnologije • Ponuditi sadržaje za kvalitetan život • Prilagoditi lokalnu infrastrukturu 	<p>Ciljano umrežavanje Beograda i Novog Sada sa manjim centrima:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beograd i Novi Sad kao logistička čvorišta • Prioritetna izgradnja odgovarajuće transportne i logističke infrastrukture • Ciljana podrška proizvodnji privlačnog kulturnog sadržaja – promocija bogatog kulturnog nasleđa <p>Niš kao nacionalni centar juga:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podrška razvoju transportnih i logističkih usluga (infrastruktura i komunikacije) • Podrška razvoju Nišavskog regiona kroz podsticanje lokalnog snabdevanja grada <p>U manjim mestima:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dodeliti veću finansijsko-upravljačku autonomiju lokalnim samoupravama • Podržati banjski i etno turizam • Podstaci formiranje zajedničke turističke ponude 	<p>U skladu sa Akcionim planom za PP 22 - Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata, potrebno je:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prilagođavanje zakonodavnog okvira • Postavljanje institucionalnog okvira sa odgovarajućim telima • Izgradnja odgovarajućih administrativnih kapaciteta • Formulisanje odgovarajućih programskih strateških dokumenata • Sprovoditi praćenje i vrednovanje uz poštovanje principa finansijskog upravljanja i kontrole • Osposobljavanje lokalnih samouprava za lokalno i regionalno planiranje

INDUSTRIJA KOJA RAZVIJA LJUDE – SA STRANIM KAPITALOM...

U protekloj deceniji došlo je do izvesne re-industrijalizacija Srbije, na pepelu tradicionalne industrije koja je uglavnom nestala. Ubuduće neće biti dovoljno oživljavanje i zapošljavanje nasleđenih kapaciteta, već se moraju razvijati novi. Politike privlačenja stranih direktnih investicija i razvoja domaće privrede, koja

je uglavnom MSP, veoma se razlikuju, ali u oba slučaja mora postojati poznavanje i podrška onome što pokazuje potencijal. CEVES se posebno zalaže za princip da je razvoj kvaliteta zaposlenosti naročito važan, i mora da se uzme u obzir prilikom izbora kakve strane investitore privlačiti.

KAKVE/KOLIKE STRANE INVESTICIJE...

... PLANIRA IRSKA?	... MOŽEMO, NPR, MI?	...USLOVLJAVA I PODRŽAVA EU?
<p>Potpomoći transformaciju trenutnih SDI i privlačiti samo one koji doprinose ekonomskom razvoju. Podići kvalitet poslovnog okruženja među najboljih 5 na svetu.</p>	<p>Stvoriti uslove za dolazak novih sofisticiranijih SDI i bolje iskoristiti prisutne (sofisticiranije) SDI, podsticanjem integracije sa domaćim MSP.</p>	<p>EU zahteva da se poštuju principi jedinstvenog tržišta i ne postavlja razvojno ograničavajuće uslove za politiku privlačenja SDI</p>
<p>Privlačenje 900 novih investicija i kreiranje 80.000 radnih mesta, kroz:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Unapređenje paketa podrške • Investicije u infrastrukturu za visokotehnološku proizvodnju • Poboljšavanje kvaliteta obrazovanja i tehnoloških instituta • Povećati prilive SDI koje dolaze van SAD za 50% do 2025. • Povećati iznos koje SDI troše na domaćem tržištu sa 22,4 milijarde evra na 26,8 milijardi evra • Pored prisutnih, potražiti šansu u granama naprednijih tehnologija: „Internet of Things“, „Big Data“... • Raditi na dugoročnim partnerskim odnosima 	<p>Privući SDI u sektore srednje i više tehnologije koji razvijaju zaposlene (100-150 hiljada novih zaposlenih do 2030)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osposobiti upravu da prepozna, cilja i stvara uslove za odgovarajuće SDI • Obrazovanje kvalitetnih potrebnih profila, naročito srednjeg upravljačkog kadra • Odrediti prioritete za razvoj industrijske infrastrukture, nacionalno i lokalno • Raditi na razvoju lokalnih dobavljača <p>Potrebno je i na vreme pripremiti izlaznu strategiju za zaposlene u SDI koje nemaju razvojne efekte ili raditi na povećanju njihove sofisticiranosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izbeći vakuum u slučaju odlaska tih SDI u manje razvijene zemlje • Sprečiti nastajanje monindustrijskih regiona 	<p>Usvojiti i započeti s primenom Industrijske Strategije, usklađene sa EU principima (Uslov za zatvaranje PP 20). Državna pomoć dozvoljena za regionalni razvoj, ali da se daje u skladu sa EU propisima.</p>

INDUSTRIJA KOJA RAZVIJA LJUDE – SA DOMAĆIM KAPITALOM...

EU posvećuje naročitu pažnju podršci MSPova i postavlja principe koji se u potpunosti podudaraju sa interesima i potrebama Srbije. Na primer, Povelja o Malim i srednjim preduzećima (MSP) podstiče shvatanje da je MSPima potreban olakšan pristup finansiranju, ili poseban tretman u javnim nabavkama. Interesovanje

EU zasniva se na potrebi da se podstiče inovativnost. Srbiji je k tome važno da MSP održe i razvijaju znanje i produktivna radna mesta u sredinama koje su suviše male ili izolovane da do njih stignu SDI. MSP su skoro sve što Srbija ima u domaćoj privredi! Srbija ih mora poznavati i podržavati kao da su velika.

KAKVU/KOLIKU DOMAĆU PRIVREDU, A POSEBNO MSP

... PLANIRA IRSKA?	... MOŽEMO, NPR, MI?	...USLOVLJAVA I PODRŽAVA EU?
Značajno poboljšanje performanse domaćih preduzeća kroz programe investiranja, podsticanja inovacija i izgradnje kapaciteta	Srpski MSP pozicionirani kao fleksibilni proizvođači rešenja po meri kupca (enterijeri, specijalne mašine, ambalaže).	EU prepoznaje važnost MSP i pruža Srbiji institucionalnu i finansijsku podršku
<ul style="list-style-type: none"> • Rast izvoza 6-8% godišnji u periodu od 2016-2025 • Povećati stopu preživljavanja startapa za 25% (da preživjavaju duže od 5 godina) • Povećati procenat inovativnih MSP koja saraduju sa drugim MSP sa 36% na 45% do 2020 <p>Za sprovođenje ciljeva obezbeđena su značajna sredstva (277 miliona evra godišnje) i mehanizmi podrške:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prilagođavanje poreskog sistema za MSP i startape za olakšano finansiranje • Izgradnja kapaciteta - pre svega odnosi na finansijski menadžment, strateško planiranje • Uveden je KEEP¹ sistem - preferencijalni poreski tretman za MSP čiji je cilj olakšavanje zadržavanja ključnih zaposlenih 	<ul style="list-style-type: none"> • Rast izvoza domaće industrije srednje-više tehnologije 10-12% godišnje • Udvostručena stopa prerađevanja malih u srednja i srednjih u velika preduzeća <p>...kroz:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ulaganjem u znanje i dijalog prepoznavati prilike i specifične sektorske potrebe • Jačanje kapaciteta upravljanja tržištem (konsolidacija malih kroz povezivanje i posredovanje) • Institucionalno razdvojiti podršku SDI i MSP i ukрупniti i intenzivirati podršku za MSP • Poseban naglasak na razvoj menadžerskih/trgovačkih veština, bolje poznavanje tržišta („market intelligence“), i pristup finansijama kroz uspostavljanje garancijskog fonda 	<p>Poštovanje principa Povelje o MSP.</p> <p>Učestvovanje u aktuelnom programu za podršku MSP za zemlje EU i zemlje kandidate²:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pristup finansijama • Pristup tržištima • Regulatorne prepreke • Promocija i preduzetničke inicijative <p>Potrebno je uskladiti Zakon o rešavanju pitanja zakasnelih naplata sa direktivom EU. Cilj je da se ta pitanja rešavaju brže i efikasnije kako se ne bi stvarali džepovi nelikvidnosti, pogotovo problematični za MSP.</p> <p>ERP ne postavlja celovite i jasne kvantitativne domete u pogledu domaćih MSP, a njima se bavi kroz sledeće ciljeve:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cilj 6 – Podizanje konkurentnosti industrije • Cilj 9 – Poboljšanje pristupa finansijskim sredstvima za MSPP

¹ Key Employee Engagement Programme || ² Za program COSME za period 2014-2020 opredeljen je budžet do 2,3 milijarde evra

AGROINDUSTRIJSKA “SILA” U NASTAJANJU...

Postojan i brzi rast izvoza prehrambenih proizvoda mora biti jedan od nosilaca ubrzanog privrednog rasta Srbije, kao naročita prilika za unapređenje ruralnog razvoja. EU nam ni ovde ne zadaje razvojne zadatke ali pošto na poljoprivredu troši 40% svog budžeta članstvo u EU je za Srbiju naročita prilika. Obilata sredstva već danas su nam na raspolaganju, ali moraju se izgraditi složeni sistemi za njihovu dodelu i sprovođenje politike. Na raspolaganju je i značajna podrška u izgradnji ovih sistema.

Srbija je već danas je 12. evropska zemlja po vrednosti neto izvoza hrane, ali ima prostora da višestruko podigne i prinose i zaradu po jedinici proizvoda koji odgaji i izveze¹. Na tom putu mora najpre da reši pitanja zadovoljavanja standarda kvaliteta i reorganizacije lanaca vrednosti tako da može usitnjenu proizvodnju da proaktivno plasira na globalnom tržištu, usitnjenosti poseda i modernizacije tradicionalnog sektora.

¹ Srbija ima strategiju poljoprivrednog i ruralnog razvoja do 2024g. ali ona daje samo okvire ulaganja po tipu instrumenta, i mada tačno identifikuje „horizontalne“ probleme, ostaje na vrlo opštim ciljevima (održivo upravljanje resursima, unapređenje institucionalnog okvira, itd) i merama.

KAKVU AGRO INDUTRIJU – U CELINI... (1 OD 2)

... PLANIRA IRSKA?	... MOŽEMO, NPR, MI?	...USLOVLJAVA I PODRŽAVA EU?
<p>Do 2025. porast izvoza hrane i pića 85%, pre svega u mlečnim proizvodima, govedini, i morskim plodovima.</p>	<p>Povećanje neto izvoza za 3 mlrd EUR do 2030, naročito u sektoru voća i povrća, kroz modernizaciju poljoprivredne proizvodnje i ukрупnjavane parcela</p>	<p>Srbija mora da učini dodatni napor kako bi prenela zakonodavni okvir koji bi bio u skladu sa ZPP EU</p>
<p>Ciljevi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Povećati vrednost izvoza prehrambenih i poljoprivrednih proizvoda za 85% - na 19 milijardi evra • Povećati dodatnu vrednost prehrambenih i poljoprivrednih proizvoda • Povećati vrednost primarne proizvodnje za 65% - na 10 milijardi evra • Kreirati 23.000 novih poslova u celom sektoru prehrambenih i poljoprivrednih proizvoda <p>Ispunjenje ciljeva treba da počiva na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jačanju ekspertize duž celog lanca vrednosti • Istraživanju tržišta • Inovacijama i ulaganjima u zaštitu životne sredine <p>Sredstva za ispunjenje ciljeva:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evropskih i nacionalni fondovi (4 milijarde evra za period 2014-2020) • Projekat modernizacije 2018-2021 – 670 miliona evra investicija (350 državna sredstva i 320 privatna) 	<p>Ciljevi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Povećanje neto izvozne zarade Srbije od agroindustrije sa 1 mlrd EUR na 3 mlrd EUR • Udvostručiti veličinu prosečne parcele obradivog zemljišta južno od Save • Privesti upotrebi državno i napušteno zemljište • Prilagoditi obrazovanje poljoprivrednih kadrova stručnim i teritorijalnim potrebama (kvalitet nastave, teritorijalni raspored i broj polaznika poljoprivrednih škola, jača veza između nauke i škola) <p>Ispunjenje ciljeva može da počiva na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Komasaciji, kroz poreske podsticaje, programe otkupa, lizinga... • Izgradnji kapaciteta za sprovođenje IPARD-a i drugih podsticaja • Prilagoditi obrazovanje poljoprivrednih kadrova stručnim i teritorijalnim potrebama • Izboru i prioritizaciji sektora sa konkurentskim prednostima (npr. voće i povrće i industrijsko bilje) 	<p>Potrebno je uskladiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sistem podrške – sva plaćanja moraju biti po hektaru, dok se ukida npr. plaćanje po grlu stoke • Sisteme upravljanja i kontrole zemljištem pod obradom • Niz mehanizama (npr. za intervencije na tržištu) • Standarde • Transformisati savetodavni sistem <p>Posebnu pažnju potrebno je obratiti i na mehanizme za kontrolu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zaštite potrošača • životne sredine • životinja i dr. <p>U međuvremenu, Srbija može da računa na podršku EU u:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izgradnji pomenutih institucija i kapaciteta • Ruralnom razvoju (IPARD) <p>ERP ne postavlja celovite i jasne kvantitativne domete u pogledu agro industrije, a njom se bavi kroz sledeće ciljeve:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cilj 5 – Unapređenje konkurentnosti poljoprivrednih proizvođača i prerađivača

...PREPOZNATA PO KVALITETU VOĆA I POVRĆA

Postavljanje jasnih sektorskih prioriteta i zadataka doprinelo bi motivisanju i usredsredjivanju zainteresovanih na unapređenje rada institucija i kapaciteta da one isporuče željene ciljeve. Tako ojačani kapaciteti služili bi i za šire potrebe, ali bi i službenici, i privatni sektori i eksperti lakše usmeravali reformsku energiju ako bi znali kakve tačno rezultate nastoje da postignu.

Srbija treba da ulaže u sve poljoprivredne pod-sektore, ali najvidljivije rezultate već postiže kod voće (maline i šljive) i važno je da učvrsti i proširi svoj primat. Moguće je i da višestruko podigne vrednost, koju time ostvaruje. Unapređenje proizvodnje voća i povrća izazov je i zato što je za mnoga domaćinstva ono samo dopunska privredna aktivnost. Potrebno je obezbediti njihovo posvećivanje modernoj proizvodnji ili izlazak u produktivnije poslove.

Tek kad je jasno koji se i kakvi rezultati žele/mogu postići, treba pažljivo isplanirati korake usklađivanja sa sistemima EU.

KAKVU AGRO INDUTRIJU – U CELINI... (1 OD 2)

... PLANIRA IRSKA?	... MOŽEMO, NPR, MI?	...USLOVLJAVA I PODRŽAVA EU?
Povećati vrednost proizvodnje na više od 500 miliona evra i kreirati 1.000 novih poslova sa punim radnim vremenom	Srbija globalno prepoznata kao proizvođač prvoklasnog voća i povrća uz 50% izvoza u svežem stanju do 2030.	Srbija mora da učini dodatni napor kako bi prenela zakonodavni okvir koji bi bio u skladu sa ZPP EU
Ciljevi: <ul style="list-style-type: none"> • Održati i gde je moguće povećati vrednost proizvoda po jedinici • Održati i povećati površinu pod proizvodnjom i diversifikovati lepezu proizvoda u skladu sa potrebama tržišta (tražnjom) • Promovisati povećanje konzumacije svežeg voća i povrća da bi se dostigao preporučeni dnevni unos od pet ili više komada dnevno • Potpomoći održivost upotrebe akreditiva kod poljoprivrednih proizvođača 	Ciljevi: <ul style="list-style-type: none"> • Objedinjeni inostrani nastup i brendiranje visokokvalitetnih prerađevina od voća • Razviti hladne lance za bobičasto voće, višnje i izabrano povrće sa strateških lokacija • Podići procenat proizvodnje prvoklasnog voća i povrća (zahteva značajno ulaganje u savetodavne usluge, kontrolu, i programe) • Značajno podići ulaganja u razvoj sorti, uz bolju kontrolu kvaliteta rada instituta. • Poseban naglasak na autohtone sorte, u kojima je Srbija među vodećim proizvođačima (šljiva, dunja, višnja) 	Mehanizmi i principi upravljanja sektorom uglavnom se odnose i na pod-sektor. Specifični su samo standardni.

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
FUND FOR AN OPEN SOCIETY, SERBIA